

דבר תורה לפרשת ויגש – הרבנית ד"ר לאה ויזל

"ויגש אליו יהודה"- במילים אלו בא לידי ביטוי השיא של סיפור יוסף ואחיו. ברגע זה מתגלה מנהיגותו של יהודה במלוא עוצמתה. יהודה פונה אל יוסף, מתאר לו את השתלשלות הסיפור המשפחתי, ומתחנן ואומר שהוא באופן אישי שם עצמו ערב לבנימין ואף מוכן לשבת תחתיו כעבד לשליט הכל יכו ל, ליוסף: "כי עבדך ערב את הנער מעם אבי... ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני". בנקודה הזאת יוסף נשבר ומתגלה אל אחיו ומנסה להרגיעם. כאן מגיע הסוף הטוב של הסיפור: איחוי הקרע המשפחתי העמוק.

במבט-על על הסיפור מראשיתו, מדובר בסיפור מורכב של סכסוך וקנאה בין אחים. לסיפור יש משמעויות משפחתיות למשפחת יעקב כמשפחה פרטית, וגם משמעויות לאומיות הנוגעות לבני ישראל, צאצאי השבטים, ולהנהגתם.

הסיפור החל בפרשת וישב, שם האחים לא נמנעו מלהשליך את יוסף לבור ולא להמיתו, כהצעתו ה"מרוככת" של ראובן, ובהמשך הסכימו לרעיון של יהודה למכור אותו. הפסוק המהדהד שיא של ניכור ואדישות הוא הפסוק בפרשת וישב המתאר שהאחים התיישבו לאכול לחם לאחר פגיעתם ביוסף.

מייד לאחר סיפור המכירה, זונח הכתוב את סיפור יוסף ואחיו ועובר לסיפור יהודה ותמר, סיפור שנראה לא קשור לרצף הסיפורים על האחים. לכאורה סיפור לא קשור, אך בהתבוננות שניה- ועוד איך קשור: בסיפור זה מתחילה תפנית בהתנהלותו של יהודה. המדרשים שמים לב לדמיון במילות הפסוקים בין החלק המתאר את הפגיעה ביוסף והבאת כותנתו לאביו לבין מה שקורה ליהודה בסיפור עם תמר. המדרשים מציירים תמונה ברורה של ענישת יהודה במידה כנגד מידה. יהודה מאבד שני בנים שמתו בחטאם וחושש גם לבנו השלישי. הוא מבין את עומק הכאב של אביו, ובסוף הסיפור המסובך עם תמר- הוא מצליח לומר שתי מילים דרמטיות: "צדקה ממני". ברגע שלקח אחריות- חל מפנה קריטי בעלילה, מפנה המשליך גם על המשך הסיפור ומגיע לשיאו בפרשה שנקרא השבת.

ראיה לכך שמעשה יהודה ותמר הוא תחילתו של תיקון ניתן לראות בלידתם של התאומים שנולדו לתמר, זרח ופרץ. למרות שהיו להם את כל הסיבות לריב ולקנאה- כי האחד "עקף" את חברו- לא שמענו על קנאה או בעיה¹.

באופן כללי, ספר בראשית כולו עוסק בסיפורי משפחות המכוננות את העם היהודי. לא פעם הסיפורים כוללים מערכות יחסים מורכבות ואף ניתן לזהות התפתחות במהלך הספר. העיסוק הרב בסיפורים אלו מספר את הסיפור שלנו כעם, סיפור שבו במוקד עומדת המשפחה והיא הבסיס למבנים הרחבים יותר של שבט (קהילה) ועם. זאת ועוד, יחסי האחים לאורך הספר מתגלים כמורכבים, החל מקין ההורג את הבל, דרך בני אברהם ויצחק וכלה ביוסף ואחיו. האיחוי המגיע לקראת סוף הספר מהווה תיקון, אך קשה להניח שהאיחוי לא הותיר משקעים. שיאו של התיקון נמצא בספר שמות ביחס של האחים אהרון ומשה. כאשר משה התמנה לשליח ה' במצרים מובטח למשה שאהרון יראה זאת "ושמח בליבו". אהרון, חרף גילו המבוגר ומעמדו, שמח בתפקיד שקיבל משה. לא רק מן השפה ולחוץ, אלא גם בליבו.

השבוע נפרדנו מהרב חיים מאיר דרוקמן זצ"ל שהדבר שאפיין אותו יותר מכל זה חיים שלמים של דאגה לכלל מתוך תחושה עמוקה של ערבות ואכפתיות. עתה, משנותרנו יתומים, נדרש להתחזק בנקודות אלו ולהפנים את לקחי פרשיות השבוע האחרונות.

¹ תודה לרב אייל ורד על התוספת המאירה הזאת